

Інформаційно-аналітична довідка про стан довкілля в зоні АТО та на звільнених територіях за квітень 2015 року

Атмосферне повітря

Систематичні спостереження за станом забруднення атмосферного повітря проводилися у квітні 2015 року на території:

- Донецької області в трьох містах – Маріуполь (на 5 постах спостережень за забрудненням – далі ПСЗ), Краматорськ (4 ПСЗ), Слов'янськ (2 ПСЗ);
- Луганської області в трьох містах – Лисичанськ (2 ПСЗ), Северодонецьк (1 ПСЗ), Рубіжне (1 ПСЗ);
- Запорізької області - у місті Запоріжжя (5 ПСЗ);
- Дніпропетровської області у трьох містах – Дніпропетровськ (6 ПСЗ), Дніпродзержинськ (4 ПСЗ), Кривий Ріг (5 ПСЗ);
- Харківської області - у місті Харків (10 ПСЗ).

За даними спостережень гідрометеорологічних організацій у квітні в атмосферному повітрі 11 міст 5 областей випадків високого забруднення (ВЗ) з концентрацією домішки вище 5,0 максимально разової гранично допустимої концентрації (ГДК) не зареєстровано.

Радіаційний стан

Спостереження за потужністю експозиційної дози гамма-випромінювання у квітні 2015 року проводилися у Дніпропетровській області на 9 пунктах, Донецькій області – 4 пунктах, Запорізькій області – 7 пунктах, Луганській області – 4 пунктах, Харківській області – 11 пунктах.

За даними спостережень потужність експозиційної дози гамма-випромінювання знаходилась в межах природного фону. Випадків перевищення контрольного рівня 25 мкР/год у квітні 2015 року не зафіксовано.

Поверхневі води

Донецька, Луганська та Харківська області

Спостереження за якісним станом поверхневих вод у Донецькій, Луганській та Харківській областях протягом квітня здійснювалися відповідно до затвердженої програми державного моніторингу довкілля Сіверсько-Донецьким басейновим управлінням водних ресурсів.

Водність р. Сіверського Дінця та його приток у квітні коливалась у межах 20-60% норми, за винятком р. Деркул (82% норми). Водність річок Приазов'я становила 70-90% норми.

Основні водосховища басейнів річок Сіверський Донець та Приазов'я, якими регулюється річковий стік, працювали відповідно до Правил експлуатації, рекомендацій Міжвідомчої комісії у межах затверджених Держводагентством режимів роботи водосховищ і водогосподарських систем басейнів річок Сіверського Дінця, Дніпра та Приазов'я у межах Харківської, Донецької та Луганської областей на весняний період 2015 року. Скиди у нижні б'єфи здійснювались не нижче

санітарних витрат. Забезпечувались умови для сталого водопостачання користувачів Харківської, Донецької і Луганської областей згідно з встановленими лімітами.

Для визначення стану якості водних ресурсів відібрано 73 проби води (у Харківській області - 30, Донецькій - 35, Луганській - 8) у 29 створах спостережень, виконано 1123 інструментально-лабораторних вимірювання вмісту забруднюючих речовин, у т. ч. за гідрохімічними показниками 907, радіологічними - 26, токсикологічними - 160, бактеріологічними - 22, гідробіологічними - 8.

За результатами лабораторного контролю не встановлено суттєвих змін щодо погіршення стану водних об'єктів, порівняно з відповідним періодом минулого року. Стан якості поверхневих вод річок басейнів Сіверського Дінця та Приазов'я характеризувався підвищенням (згідно з СанПіН № 4630-88) вмістом показників БСК, ХСК. Через підвищену природну мінералізацію та внаслідок антропогенного навантаження на ділянках після впадіння річок Казенний Торець і Бахмут (басейн р. Сіверський Донець) та у річках Приазов'я фіксувався вище норми вміст сольових показників (сухий залишок від 1177 до 1234 мг/дм³).

У воді транскордонних водних об'єктів басейну р. Сіверський Донець, як і у відповідні періоди минулих років та березні 2015 року, зафіксовано перевищення ГДК (для водойм рибогосподарського використання) таких показників: БСК, вміст сульфатів, міді, марганцю, заліза загального, кобальту та хрому (6+).

У створах питних водозаборів значення якісних показників фіксувались у межах відхилень, характерних для цього сезону. Середньомісячні значення вмісту ЛКП дещо збільшились порівняно з березнем, але фіксувались значно нижче граничного значення (10000) і змінювались у діапазоні від 24 (Краснопавлівське водосховище, питний водозабір на м. Харків та Харківську область) до 3656 (р. Сіверський Донець, 469 км, водозабір ЗФС, с. Білогорівка, Луганська область). Жорсткість води відповідала рівню, зафіксованому в березні: перевищення нормативу спостерігалось у створах: р. Сіверський Донець, 527 км, водозабір фільтрувальної станції, Донецька область (8,4 мг-екв/дм³) та р. Сіверський Донець, 469 км, водозабір ЗФС, с. Білогорівка, Луганська область (9,5 мг-екв/дм³).

Рівень токсикологічних показників у поверхневих водах не перевищував фонових значень та коливався у межах ГДК за СанПіН № 4630-88.

Вміст радіонуклідів стронцію-90 і цезію-137 у поверхневих водах в місцях питних водозаборів був значно нижче Державних гігієнічних нормативів (2,0 Бк/дм³).

Гідрометеорологічними організаціями спостереження за станом забруднення поверхневих вод суші проводилися у квітні 2015 року на території Донецької області - на 2 водних об'єктах, в 3-х пунктах, Луганської області - на 2 водних об'єктах, в 2 пунктах та Харківської області - на 9 водних об'єктах, в 15 пунктах (табл. 1).

За даними спостережень на водних об'єктах Донецької області виявлено один випадок ВЗ зі сполук мангану на рівні 10,0 ГДК; у Харківській області - 5 випадків ВЗ: один з азоту амонійного з максимальною концентрацією 10,4 ГДК, 4 випадки з азоту нітритного з максимальною концентрацією 14,7 ГДК.

Таблиця 1. - Дані про водні об'єкти, пункти спостережень, дати відбору проб, випадки ВЗ в Донецькій, Луганській та Харківській областях.

Водний об'єкт	Пункт	Дата відбору проб у квітні, дата виявлення випадків ВЗ	Назва хімічної речовини, по якій зафіксовані ВЗ	Кількість випадків ВЗ	Максимальна концентрація ВЗ, в кратності ГДК
Донецька область					
р. Кальміус	м. Маріуполь	22.04.2015	сполуки мангану	1	10,0
р. Кальчик	с. Кременівка	22.04.2015	-	-	-
р. Кальчик	м. Маріуполь	22.04.2015	-	-	-
Луганська область					
р. Сіверський Донець	м. Лисичанськ	06.04.2015; 14.04. 2015; 23.04. 2015	-	-	-
р. Біленька	м. Лисичанськ	06.04. 2015; 14.04. 2015; 23.04. 2015	-	-	-
Харківська область					
р. Сіверський Донець	с. Огірцеве	06.04.2015	-	-	-
р. Сіверський Донець	м. Чугуїв	08.04.2015	-	-	-
р. Сіверський Донець	м. Зміїв	07.04.2015	-	-	-
р. Сіверський Донець	м. Балаклея	07.04.2015	-	-	-
р. Сіверський Донець	м. Ізюм	07.04.2015	-	-	-
р. Вовча	м. Вовчанськ	06.04.2015	-	-	-
р. Уди	м. Харків	02.04.2015	азот нітритний	2	13,9
			азот амонійний	1	10,4
р. Уди	смт Есхар	08.04.2015	азот нітритний	1	14,7
р. Лопань	м. Харків	02.04.2015	азот нітритний	1	11,6
р. Харків	м. Харків	02.04.2015	-	-	-
р. Оскол	м. Куп'янськ	08.04.2015	-	-	-
Печенізьке вдсх.	смт Печеніги	15.04.2015	-	-	-
Червонооскольське вдсх.	с. Сенькове	16.04.2015	-	-	-
Червонооскольське вдсх.	с. Червоний Оскіл	16.04.2015	-	-	-
р. Берестова	м. Красноград	10.04.2015	-	-	-

Дніпропетровська область

Згідно з Програмою державного моніторингу у Дніпропетровській області у квітні 2015 року відібрано 16 проб та виконано 528 вимірювань за гідрохімічними показниками та 18 вимірювань за радіологічними показниками.

Контролювались водні об'єкти: Дніпродзержинське водосховище (2 створи), Дніпровське водосховище (4 створи), р. Інгулець (4 створи), канал Дніпро – Кривий Ріг (1 створ), р. Вовча (1 створ), р. Самара (2 створи), р. Жовта (2 створи). Додатково до Програми, на виконання заходів, передбачених Регламентом промивки р. Інгулець, у зв'язку з проведенням обстеження гідро посту відібрано 1 пробу води у р. Інгулець (с. Андріївка).

Санітарний стан зазначених водних об'єктів у межах Дніпропетровської області був задовільний. Значних змін щодо якості поверхневих вод порівняно з квітнем 2014 р. не спостерігалось. Відмічалось підвищення вмісту розчиненого у воді кисню (до 11,4 мгО₂/дм³). Інформації про надзвичайні та кризові ситуації на водних об'єктах Дніпропетровської області не надходило.

Перевищення господарсько-питних ГДК за СанПіН № 4630-88 фіксувалося лише за показником ХСК (1,6 - 2,3 ГДК). Згідно з Методикою екологічної оцінки якості поверхневих вод за відповідними категоріями у пунктах спостережень у районі питних водозаборів (р. Дніпро, Карачунівське та Південне водосховища) вода характеризувалася переважно II класом 2-3 категорією - води перехідні за якістю від «дуже добрих», «чистих», до «добрих», «досить чистих».

У контрольних створах річок Інгулець, Самара, Вовча, Жовта перевищення за ХСК становило максимально 1,48 ГДК. Також відмічалось перевищення ГДК за вмістом марганцю (1,5-2,7 ГДК) у р. Жовта. Клас якості води - III, 4 категорія – «задовільні», «слабко забруднені» води.

Гідрометеорологічними організаціями спостереження за станом забруднення поверхневих вод суші проводилися у квітні 2015 року на території Дніпропетровської області – на 6 водних об'єктах, в 10 пунктах (табл. 2).

За даними спостережень на водних об'єктах у Дніпропетровській області виявлено 5 випадків ВЗ з сульфатів з максимальною концентрацією 19,5 ГДК.

Запорізька область

У квітні 2015 року у межах Запорізької області відповідно до Програми державного моніторингу вод у 6 контрольних створах відібрано 6 проб поверхневої води та виконано 168 інструментально-лабораторних вимірювань за 28 гідрохімічними показниками якості води. За результатами лабораторного контролю встановлено, що, в цілому, вимірювані гідрохімічні показники відповідали нормативним значенням. Перевищення ГДК за СанПіН № 4630-88 у відібраних у квітні пробах поверхневих вод спостерігалось за показником ХСК (1,59-1,67 ГДК) на водозаборі м. Запоріжжя та у Каховському водосховищі біля м. Енергодар. Якісний стан води у контрольних створах відповідав природним сезонним змінам вмісту у воді забруднюючих речовин, що визначались.

Стан поверхневих вод Дніпровського та Каховського водосховищ у межах Запорізької області у квітні 2015 року був задовільний і згідно з розрахованим за Методикою екологічної оцінки якості поверхневих вод за відповідними категоріями інтегральним індексом відносився до II класу - «добрі», 2 - 3 категорії - «добрі» та «дуже добрі» води.

Повідомлень про випадки погіршення епідеміологічної ситуації, про надзвичайні та кризові ситуації на водних системах у зонах впливу Запорізької АЕС не надходило.

Гідрометеорологічними організаціями спостереження за станом забруднення поверхневих вод суші проводилися у квітні 2015 року на території Запорізької області – на 5 водних об'єктах, в 5 пунктах (табл. 3).

Таблиця 2. - Дані про водні об'єкти, пункти спостережень, дати відбору проб, випадки ВЗ в Дніпропетровській області.

Водний об'єкт	Пункт	Дата відбору проб у квітні, дата виявлення випадків ВЗ	Назва хімічної речовини, по якій зафіксовані ВЗ	Кількість випадків ВЗ	Максимальна концентрація ВЗ, в кратності ГДК
р. Солона	с. Новопавлівка	09.04.2015	сульфати	1	19,5
р. Самара	м. Новомосковськ	08.04.2015	сульфати	1	10,5
р. Оріль	смт Царичанка	06.04.2015	-	-	-
р. Інгулець	м. Кривий Ріг	20.04.2015	-	-	-
р. Вовча	м. Павлоград	08.04.2015	сульфати	2	16,0
р. Вовча	смт Васильківка	09.04.2015	сульфати	1	16,5
Дніпровське вдсх.	с. Карнаухівка	16.04.2015	-	-	-
Дніпровське вдсх.	м. Дніпродзержинськ	16.04.2015	-	-	-
Дніпровське вдсх.	м. Дніпропетровськ	16.04.2015	-	-	-
Дніпровське вдсх.	с. Лоцмано-Кам'янка	16.04.2015	-	-	-

Таблиця 3. - Дані про водні об'єкти, пункти спостережень, дати відбору проб, випадки ВЗ в Запорізькій області.

Водний об'єкт	Пункт	Дата відбору проб у квітні, дата виявлення випадків ВЗ	Назва хімічної речовини, по якій зафіксовані ВЗ	Кількість випадків ВЗ	Максимальна концентрація ВЗ, в кратності ГДК
р. Мокра Московка	м. Запоріжжя	20.04.2015	-	-	-
Дніпровське вдсх.	м. Запоріжжя	16.04.2015	-	-	-
р. Обитічна	м. Приморськ	08.04.2015	-	-	-
р. Лозуватка	с. Новоолексіївка	02.04.2015	-	-	-
р. Берда	с. Осипенко	08.04.2015	-	-	-

За даними спостережень на водних об'єктах Запорізької області випадків ВЗ поверхневих вод не зареєстровано.

Ґрунти

ДУ «Держґрунтохорона», що належить до сфери управління Мінагрополітики України, відповідно до Положення про установу, затвердженого наказом Міністерства аграрної політики та продовольства України від 20 березня 2013 року № 198, здійснює державний моніторинг ґрунтів, поверхневих вод сільськогосподарського використання в системі моніторингу довкілля та агрохімічну паспортизацію земель сільськогосподарського призначення відповідно до затверджених річних планів.

Законом України «Про охорону земель» визначено, що агрохімічна паспортизація орних земель здійснюється через кожні 5 років, сіножатей, пасовищ та багаторічних насаджень - через кожні 5-10 років. Відповідно до вказаних вимог, обстеження ґрунтів сільськогосподарського призначення на всій території України проводиться протягом туру (5 років), тобто за 1 рік обстежується 1/5 частина наявних угідь.

Отримані за відповідний рік матеріали досліджень обробляються, зберігаються і використовуються для подальшого узагальнення якісного стану ґрунтового покриву за повний тур обстежень.

На основі одержаних результатів формується заключний звіт за черговий тур обстеження, який узагальнює виконання проектно-технологічних та науково-дослідних робіт усіх обстежених районів області щодо характеристики якісного стану ґрунтового покриву регіону.

У 2014 році філіями ДУ «Держґрунтохорона» в Запорізькій, Дніпропетровській та Харківській областях обстежено 877,4 тис. га земель сільськогосподарського призначення, що відповідає завданням, визначеним річною програмою.

На обстежених землях відібрано близько 60 тис. зразків та проведено більше 279 тис. аналітичних досліджень ґрунту на визначення у ньому вмісту 20-ти показників, які характеризують якісний стан досліджених ґрунтів.

Водночас, у Донецькій та Луганській областях протягом 2014 року обстежено 11,5 тис га земель сільськогосподарського використання, відібрано 350 ґрунтових зразків та виконано понад 24 тис. аналізів. Така низька результативність виконання зазначених робіт обумовлена бойовими діями на території східних областей держави. Дані дослідження здійснювались лише на території, підконтрольній Україні.

Крім цього, вищезазначеними філіями проводились дослідження поверхневих вод сільськогосподарського призначення у вказаних областях. За звітній період відібрано понад 64 проби води та виконано понад 300 аналізів на вміст нітратів, важких металів, радіонуклідів та пестицидів.

Крім того, в системі моніторингу довкілля ДУ «Держґрунтохорона» здійснює обстеження ґрунтів земель сільськогосподарського призначення у мережі спостережень на моніторингових ділянках, які мають прив'язку до системи географічних координат.

Зокрема, у Запорізькій області закладено 45 моніторингових ділянок, у Дніпропетровській та Харківській 30 та 10 відповідно, де досліджуються ґрунти за агрофізичними, агрохімічними, фізико-хімічними, токсикологічними та радіологічними показниками. Також досліджується рослинна продукція за якісними показниками та на вміст радіонуклідів, важких металів, залишків пестицидів.

У Донецькій області закладено 19 моніторингових ділянок, в Луганській - 27, однак частина з них знаходиться на окупованій території.